

Inhoud

1. Van de redactie.....	2
2. Bedevaarten.....	3
3. Te bevert 'n jaar of 60 geleje.	8
4. Een bedevaart, een aparte belevenis.....	10
5. Naar de Stille Omgang	11
6. Van de andere kant bekeken.....	13

1. Van de redactie

Dit eerste thema-nummer van Van Den Herd gaat over bedevaarten. Enkele lezers zijn teruggegaan in hun herinneringen en hebben vastgelegd wat zij daar aantreffen. Weinig wetenschappelijk onderzoek, maar verslag van wat geweest is, uit ervaringen van hen die erbij waren.

De redactie betreurt de publicatie van twee artikelen in het vorige nummer van Van Den Herd. Het betreft de ruim dertig jaar oude stukjes 'Wereldlijk Oirschot' en 'Kerkelijk Oirschot' van oud-archivaris W. Klaassen. De gegevens zijn door later onderzoek deels achterhaald en de vermelde toestemming van het Streekarchief om beide artikelen te publiceren wordt door de medewerkers van hetzelfde streekarchief in twijfel getrokken. Een misser van ons, waarvoor excuses.

Voor het volgende nummer is iedereen weer vrij om kopij in te sturen over welk heemkundig onderwerp dan ook. Wij zien uw bijdrage graag vóór 1 september in de redactie-bus.

2. Bedevaarten

Voor mij ligt een blanco vel papier en het is de bedoeling, dat ik dat vel - en nog meerdere - vol schrijf over het thema "Oirschot op Bedevaart". Dat is niet zo eenvoudig; ik heb er over nagedacht en ik heb het onderwerp een beetje bijgedraaid en ervan gemaakt: "Wij op bedevaart" en met dat "wij" bedoel ik dan mijn vrouw en mijzelf. Ik moet zeggen, wij hielden ervan af en toe eens zo'n gezegend oord te bezoeken. Er zijn nog vele mooie herinneringen en in het kort wil ik alles vernoemen. 't Is een flink lijstje, dat ik op klad naast me heb liggen. In willekeurige volgorde zal de plaatsen minstens aanduiden en zo mogelijk er een kleinigheidje bij vertellen.

Laat ik beginnen met het verste weg: Fatima. Nu bedoel ik niet Fatima in Portugal. Daar ben ik nooit geweest, maar ik was in de Verenigde Staten van Amerika en daar heeft men Fatima exact nagebouwd en die lokatie is ook uitgegroeid tot een waar bedevaartsoord. Het ligt bij Rochester in de staat New York. Ik ben er tezamen met mijn vrouw en familie geweest in 1977.

Als ik dan weer een verre plaats aangeef dan is dat Lourdes. Daaraan heb ik - uiteraard met tweeën - tweemaal een bezoek gebracht. Verbazingwekkend was die reis en vele indrukken hebben die nagelaten. Vooral de eerste maal. Het waren beide busreizen, welke zowel een religieuze als een recreatieve inslag hadden. Er werd gebeden en er werd gelachen. Zo moet trouwens het hele leven zijn, als het goed is! Vooral is mij bijgebleven het bezoek aan de plaats van de verschijningen en de ontroerende lichtprocessie. 't Is erg treffend en laat na jaren nog een diepe indruk achter. Graag bekijk ik de foto's. Het betreft O.L.Vrouw Onbevleete Ontvangenis zoals iedereen wel weet en de verschijningen waren in 1858. Als je naar Lourdes reist met zo'n gezelschap, dan deed je - althans in ons geval - twee andere bedevaartplaatsen aan.

Eerst Nevers, waar de H. Bernadette Soubirous opgebaard ligt. Zij is in die plaats in het klooster getreden en haar lichaam is onbegrijpelijk - na haar dood gaaf gebleven. Zij ligt duidelijk zichtbaar in een glazen schrijn. De tweede plaats, welke we onderweg bezochten was Rocamadour. Een dorpje hangend tegen de rotswand en daar wordt de Zwarte Madonna vereerd. Als herinnering heb ik er nog een mooi ebbenhouten beeldje van op de tv staan. Trouwens het beeld van O.L. Vrouw van Lourdes prijkt ook in mijn woning.

Ik kom nu dicht bij huis en ik vernoem Beauraing in Wallonië, dicht bij de Franse grens. Hier wordt O.L. Vrouw vereerd, die verschenen zou zijn aan enkele kinderen. Vóórdat ik mijn vrouw kende, was ik daar al eens: vóór de oorlog. Later ben ik met mijn vrouw terug geweest.

Ik denk dan verder aan Banneux bij Luik. Ook O.L. Vrouw en ik ineen "van de Armen".

Als je in België bezig bent kun je natuurlijk niet om Scherpenheuvel heen. Daar gingen wij altijd graag naar toe. Om te bidden, maar tevens om de siber en de gemoedelijkheid van het "gemen" volk. Ook om de lekkere wafels en natuurlijk de frieten.

Na Scherpenheuvel hadden wij "een vast eedje" en nog kom ik daar gaarne, alhoewel het een beetje weemoedig voor mij is wegens de fijne herinneringen.

Wij deden de abdijen van Postel aan, van Tongerlo en Averbode en ooit reden wij door naar Kortzenbos. Deze vier geheiligde plaatsen, maar wij zagen ze niet als een bedevaartsoord.

Mij valt nu in, dat ik het Groot Hertogdom Luxemburg vergeet; ik werk toch België af.

Ik was pas, op tweede Paasdag, weer eens in Hakendover. Altijd een belevens, die processie midden in het open landschap. Dit laatste komt men weinig tegen in België, maar dat is het nog het geval. Vereerd wordt er de Goddelijke Zaligmaker.

Het beeld stelt voor "Salvator Mundi". De reis wordt georganiseerd door de Bedevaart "de Meijerij".

Het was dit jaar de 62e keer, dat deze gehouden werd. De contributie bedraagt één gulden per jaar; tot voor kort was dat twee kwartjes ! Broedermeester is Janus Roefs uit de Notel en zijn voorgangers waren (voor zover na te gaan) Janus Fonken, Hannes van Hoof (de kastelein) en Frans Erven en Kees van Overdijk sr. uit Spooronk. Het is de moeite waard mee te gaan. Er komen, behalve gilden en harmonieën, speciaal rijverenigingen. In een heel grote kring galopperen de paarden - waaronder vele dikke Belsen - driemaal om het uitgestalde Allerheiligste op de heuvel. Dat gaat met veel geweld "gepaard" tussen dikke hagen van toeschouwers en bedevaartgangers. Dat is traditie en de pas

opschietende rogge op het vette land wordt platgetrapt. Het rijst weer op en lijdt er niets mee, zegt men. Ook is er vóór en na de middag in het kleine oude dorpskerkje een plechtige H. Mis. In het dorpje wordt kermis gehouden; de straten zijn afgeladen vol en je moet oppassen niet in de paardenstront te trappen. De mussen van Hakendover kunnen weer even vooruit.

Aansluitend vernoem ik de H. Maurus en O.L. Vrouw ten Steen van het aangrenzende Grimde, ook wel genoemd "Klein Scherpenheuvel".

Het is gebruik, na de drie rondes van de paarden op de heuvel, in Hakendover, te voet te gaan naar de kapel in Grimde. De H. Maurus is een Benedictijnerabt geweest en "ten Steen" heeft te maken met een menhir, welke aldaar in de oudheid als grensbaken stond. Zoals de maan dertienmaal per jaar van oost naar west door de hemel trekt, trokken en trekken de pelgrims biddend dertienmaal om de kapel. Sint Maurus wordt om de genezing gevraagd van hoofdpijn en zenuwziekte. In de kapel liggen ijzeren kronen en men wordt geacht die op het hoofd te zetten en daarbij te bidden en te offeren voor de heilige abt.

Méér in het westen van België, in het Land van Waas, ligt Gaverland (gemeente Melzele). Daar wordt de O.L. Vrouw vereerd en ik was er eens met de Vrienden van het Vlaamse Land. Dan ben ik met mijn eega een paar maal geweest naar de bedevaartplaats Meerle op de Nederlandse grens onder Breda. Er is een patersklooster en kruisweg met grote beelden, maar wie er specifiek vereerd wordt weet ik niet meer. Als laatste in België vernoem ik nog O.L. Vrouw van Rust in Heppeneert bij Maaseik. 't Is inderdaad een rustig oord; een klein plaatsje tegen de uiterwaarden van de Maas aan. Het is aan te bevelen.

Ik reis nu even terug door Echternach te vernoemen; dat was ik immers vergeten. in echternach wordt de H. Willibrordus aangeroepen en ik heb het genoegen gehad daar tweemaal te zijn geweest. Achter in de kerk in een krocht (crypte) ligt de tombe met het stoffelijk overschot van de heilige, die Nederland gekerstend heeft. Hij was apostel der Nederlanden en eerste bisschop van Utrecht. Bekend is in Echternach de springprocessie, maar dat heb ik nooit meegemaakt.

Ik stap nu uit het zuiden en ga even naar Kevelaar in Duitsland. Al vele malen was ik daar en ga er nog elk jaar naar toe met de processie Oirschot - Kevelaar. O.L. Vrouw wordt er door duizenden en duizenden vereerd. Kevelaar is anders dan Scherpenheuvel; ik kies voor de laatste Lieve Vrouw, alhoewel het wel op hetzelfde zal neerkomen. Maar ik bedoel ook niet zozeer de H. Maagd, dan wel de omgeving waar het zich allemaal afspeelt.

Dan kom ik in Nederlands Limburg met de hoofdstad Maastricht. Daar zetelt O.L. Vrouwe Sterre ter Zee en als we in Maastricht kwamen - en dat deden we nogal eens - dan werd altijd even bij de Sterre ter Zee verpoosd.

Eveneens in Zuid-Limburg, n.l. in Munstergeleen vindt je een bedevaartoord. Het is toegewijd aan de Zalige Pater Karel Houben (Passionist). Zijn geboortehuis is een oude boerderij in d vorm zoals die in Limburg voorkomen. In de schuur is een kapel ingericht.

Sfeervol en met veel liefde in elkaar getimmerd; het is allemaal wel oud. Mij dunkt, dat vroeger alle schuurkerken er zo uitgezien hebben. De moeite waard om een kaarsje aan te steken.

In het zuiden van Limburg ligt verder Wittem met de H. Gerardus als hoofdpersoon. Daar kwamen wij nogal eens en zelfs nu reis ik jaarlijks mee met de bedevaart vanuit Oirschot. Ik heb wel niets met de H. Gerardus van doen, maar - eerlijk is eerlijk - het is een mooie reis door het Zuid-Limburgse land. Aanbevelingswaardig.

Dan schiet ik omhoog en kom terecht in Roermond bij O.L. Vrouw in 't Zand. Mijn schoonmoeder kwam daar dikwijls en zodoende had haar dochter - mijn vrouw - dat overgenomen. Het zijn de kwaadste niet, die naar de ouders aarden !

Verder langs de Maas komen wij in Venlo, nader aangeduid in Genooi. Daar wordt O.L. Vrouw vereerd en er staan zelfs twee kapellen. Een paar maal zijn we daar geweest en er was altijd veel volk.

Op de grens Noord-Brabant/Limburg ligt in deze laatste provincie Smakt, waar de H. Joseph aangeroepen wordt. Hij is bemiddelaar om een goeie vrijer of net meske te bekomen. Ik kwam er met mijn vrouw nogal eens; nu, nu ik alleen sta, zou het meer zin hebben! Verder kom ik in Noord-Brabant terecht. Ook hier begin ik met de hoofdstad 's-Hertogenbosch. Algemeen bekend is, dat daar de Zoete Moeder van Den Bosch in de St. Jan prijkt. Het is er altijd druk, maar vooral in de Meimaand. Ik dacht, dat ik over dit oord niet verder hoef uit te weiden. Vlak bij de hoofdstad ligt Bokhoven. Daar wordt nog min of meer in september de H. Cornelius vereerd. Maar ik dacht, dat het niet veel

geholpen heeft, dat wij er kwamen wat betreft het op de been houden van de devotie. Ik meen, dat de verering daar op sterven na dood is.

Helemaal verdwenen is deze in Esbeek. Ook daar werd de H. Cornelius vereerd en vooral in mijn jeugdijaren ben ik daar met mijn vader veel naar toe gefietst. Langs het kanaal tot Haghorst en dan via Diessen binnendoor naar Esbeek. Dat was toen een grote reis en een belevenis. Is het vreemd, dat ik nu even in de Kempen blijf en aanstook in de Weebosch? Daar wordt in oktober de H. Gerardus aangeroepen (feestdag 16 oktober). Meermalen ben ik er met mijn vrouw geweest en vandaag de dag ga ik met de Bond van Ouderen met de bus mee. Bekend is dat de Oirschotse Rijvereniging (en de Eerselse op een andere zondag) er nog steeds naar toe trekken. Tegenwoordig gaat dat in één dag, maar eertijds bleef men overnachten bij een boer op de schelft. De paarden stonden op stal en de Weebosche boeren waren "freet" dat ze behulpzaam konden zijn. [Iet moet er ooit gezellig aan toe gegaan zijn, wand 's avonds smaakten de potten bier goed. Bekend is, dat een onzer leden van de Heemkundekring ooit van de schelft gevallen is. Evenals thans zal hij toen ook wel een tijdje met krukken gelopen hebben!

Ik neem nu onder de loupe Handel met het mirakuleus beeld van O.L. Vrouw. Daar zijn vele aflaten te verdienen en het schijnt er ooit druk te zijn. Veel kwamen we er niet, maar als we er naar toe reden, dan liepen we even binnen in Gemert in de zogenaamde spijkerkapel op Esdonk. Het bedehuis ligt geïsoleerd tussen de akkers. Maria Magdalena wordt er vereerd en in een uitbouw tegen de kapel ligt een houten Christusbeeld (H. Graf), waar men roestige spijkers offert. Dit spijkeroffer moet men zien als symbool voor overdracht van een huidaandoening door zweren, welke een gelijkvormigheid vertonen met roestige spijkers of nagels.

Ik kom dan bij O.L. Vrouw van Ommel in het gelijknamige dorp. Veel bijzonders valt daarvan niet te melden. Het ligt dicht bij de grote Rijksweg tinkt' Venlo en ik kan me een mooiere bedevaartplaats voorstellen.

In Westerhoven aan de Keersop hebben wij meermalen de St. Valentinus-kapel bezocht. Als een bedevaart kunt ge dat niet beschouwen.

Ga nu mee naar de Hasseltse Kapel in Tilburg. Eveneens een O.L. Vrouwekapel in de wijk Hasselt, dat eens een zelfstandig heidorp was voordat het met andere dorpen uitgroeide tot een stad. Ik moet zeggen de kapel en omgeving doen erg dorps aan; 't is een rustpunt in de drukke stadse wereld. Officieel heet deze aloude kapel O.L. Vrouw van de Hasselt. Begrijpelijk is er veel Meimaand-devotie en wordt er ijverig de rozenkrans gebeden. In de regel omgeven massa's bloemen het Mariakastje. Een gedenksteen in de kapel herinnert aan de Tilburger Peerke Donders, die daar regelmatig kwam bidden. Wij deden dat ook zo nu en dan en gingen meestal meteen naar het geboortehuis van de weverszoon. Peerke Donders was de apostel der melaatsen en werkte in Suriname. De kapel met het naastgelegen processiepark met kruisweg groeide uit tot een bedevaartsoord. Peerke is zalig verklaard en of er "heilig" zit aan te komen weet ik niet.

Nu ik in de buurt van Tilburg ben sla ik niet over het minder bekende Molenschot, dat tot de gemeente Gilze-Rijen behoort. Ook hier was het, dat mijn schoonmoeder telken jare kwam en Moeder Anna daar om hulp vroeg voor haar gezin. De dochter nam het over en zo kwamen wij bijna ieder jaar bij Moeder Anna in Molenschot. Ik bezit er trouwens een erg mooi beeld van. De feestdag van Moeder Anna is 26 juli en op de dichtstbijzijnde zondag is er een speciale viering in de dorpskerk. Daarvóór staat een oude St. Annakapel. Men sprak vroeger van "naar Sint Anneke om een manneke". Rondom de kapel wordt kermis gevierd en zo valt er misschien wel minstens een kermisvrijer te halen. Het is maar dat ge het weet.

Dichtbij Oirschot gelegen is Meerveldhoven. Sporadisch zijn wij daar geweest bij O.L. Vrouw ter Eik. Ik weet er weinig van te vertellen en laat het hierbij en keer terug nabij mijn basis Oirschot, waarbij ik Aarle in Best aandoe. Ook hier is het Moeder Anna, die er aangeroepen wordt en buiten de kapel staat als schutse de H. Joachim, de man van Anna en beiden de grootouders van O.L. Heer. Mijn vrouw en ik - al of niet vergezeld van kinderen - kwamen hier dikwijls langs gefietst en veelal stapten we af. De kapel is mooi in het hout gelegen en noodt tot een bezoek.

Uiteraard kwamen we in zo'n geval ook langs de Stratense Kapel en hiermede ben ik aanbeland op Oirschots bodem. "Sint Thunnis met het verreke", zoals Antonius Abt hier wordt genoemd is degene die vereerd wordt. Er is voldoende lectuur over en het is bij ons, heemkundeleden, zo bekend, dat ik er het zwijgen toe doe.

Volledigheidshalve vernoem ik het Sint Odulphuskapelletje Spoordonkseweg/Nieuwstraat en de kapel H. Familie op Landgoed `s-Heerenvijvers. Deze kapellen zijn echter geen bedevaartsoorden te

noemen. Dit geldt ook voor de Sint Theresia-kapel op het landgoed Baest en de Mariakapel (1637) in Westelbeers. Omdat ik dit alles schrijf in 1997 vernoem ik de Beerzen ook.

Alvorens te komen aan het door ons meestbezochte genadeoord, de H. Eik te Oirschot, verhaal ik iets over de H. Bernadette, die in Spoorndonk indertijd vereerd werd.

De Spoorndonkse kerk was de bedevaartskerk. Ik bezit er een klein devotieboekje van, dat in 1949 geschreven werd door pastoor J. v.Gestel.

Ja, en dan tot slot de H. Eik. Ik besef meer en meer, dat ik het daarmee onderhand zal moeten doen; bijna al de andere oorden, welke ik beschreef, worden als ge ouder wordt moeilijker bereikbaar. Maar met O.L. Vrouw van de H. Eik blijft niet het minste over. De kapel is druk bezocht en er is een schone, heerlijke, omgeving. Nu ga ik geen historische verhandeling houden over onze kapel. Dat staat voldoende en beter beschreven in vele boeken en boekjes. Enige kleine bijzonderheden wil ik slechts vernoemen.

Als ge de kapel betreedt gaat ge onder een boogstelling van vier zuilen door, die afkomstig zijn van het oksaal van de Oirschotse St. Pieter. Hebt ge de kapitelen (boven) en de basementen (onder) van de kolommen ooit goed bekeken? Onder aan de kolomvoeten ziet men een versiering in de vorm van een lijnenspel. Boven zijn er decoraties van bladeren al of niet met eikels (H. Eik ! ! !), druiventrossen en gezichten alsof het maskers zijn. Alles kan ik niet thuis brengen en ik hoor graag van onze leden wat die meer zien in die versieringen.

Wat het interieur betreft heb je natuurlijk het altaar, dat zou kunnen zijn van Walter Pompe naar ik verneem. Op de achterbouw van het altaar aan de voorkant staat "Consolatrix Afflictorum". De gebrandschilderde ramen zijn benoembaar. Acht er van (aan de kant van het Groenewoud) zijn van Glazenier Jos van Dormolen en deze zijn van april 1947. Drie staan er rechts, drie links en twee opzij langs het altaar. Het zou interessant zijn de afbeeldingen nader te omschrijven. Wie kan dat? Ook glazenier Troost heeft zijn kunde vertoond alsmede de Eindhovenenaar Jacques Slegers. Van deze laatste zijn de achterste zowel links als rechts als ge binnenkomt. De twee ramen van Slegers bevatten o.a. de namen van de oorlogsslachtoffers van Oirschot en De Beerzen; ze zijn van 1983. Achter rechts van het altaar is in de muur ingepast een houten paneel met gebeeldhouwde herders, die een Mariabeeld in een boom planten.

Aan de Spoorndonkse kant in de muur zit een tegel (als een ster) ingemetseld en daarop staat "uit dankbaarheid". Niemand, zelfs koster Sjef Alemans niet, weet mij te vertellen waarop dat betrekking heeft.

Een andere tegel, maar groter, in de tegenoverliggende muur, bevat als tekst "ter herinnering 8 nov. 1947". Daarover is de herkomst wel bekend. Het heeft betrekking op Piet Willems uit Oirschot, die als militair in voormalig Nederlands Indië betrokken was bij de politionele acties aldaar. Piet is vermist geweest, neen erger, hij zou gesneuveld zijn. Er is een graf voor hem in Indonesië geweest en in Bandung werd een uitvaartdienst voor hem gehouden. Volgens zijn bidprentje zou hij op 11 augustus 1946 gevallen zijn voor het Vaderland, zoals dat heet. De moeder van Piet heeft altijd hoop op terugkomst gehouden en waarachtig op 8 november 1947 is hij levend teruggevonden. Moeder Willems heeft gezorgd dat er een steen ingemetseld werd.

Zopas is in het later aangebouwde gedeelte van de kapel een steen ingemetseld met het opschrift "ter nagedachtenis aan alle gevallen in de oorlog 1940-1945 die ons hebben bevrijd".

Laten we nu eens kijken rondom de kapel. Schuin tegenover de kapel, iets Spoorndonkwaarts, lag in de oorlog een bruggetje over de oude arm van de stroom. Aan de overkant had je de diepe dreef. Daar behoort het bos tot Landgoed Baest.

Volgens Cornelius van Beek - broer van mijn oma - liepen daar op Baest behekste varkens rond. Dat was omstreeks 1870. Cornelius was een stroper en hij kon heel ver springen, zelfs over de stroom zonder polsstok. Hij was niet bang uitgevallen en dwaalde daar, ook 's nachts rond. Hij zal ook wel de kapel (in kleine uitvoering toen nog) bezocht hebben en een weesgegroetje gebeden hebben; dat geloof ik vast, want ik heb hem nog vaag gekend.

Als ik bij de H. Eik ben moet ik daaraan denken. Ik keer terug op mijn schreden!

Vlak bij de brug bij de diepe dreef, aan de Oirschotse kant, lag een klein strandje en daar stonden de bedevaartgangers zich de ogen uit te wrijven met het toen nog heldere water. Ook nam men wel eens een flesje water mee naar huis. Dit gebruik is helemaal teniet gegaan. We wandelen nu naar de grot met de Piëta: de moeder van Smarten met de gestorven mensenzoon op haar schoot. De tekst eronder luidt "Geen kind zoo lief, geen smart zoo groot als Jezus op zijn Moedersschoot". Achter op de grot zit een steen ingemetseld met de tekst "J.B. Franken, Deken en Pastoor 1886-1911". Een leuk voorvalletje

vertelde mij koster Sjef Alemans. Sjef betrapte een man, die devotielichtjes bij de Piëta liet branden. "Ge moet dat in de kapel doen, niet hier" zei de koster. De man had als weerwoord "Christus heeft gezegd: leg al uw zorgen aan mijn voeten, en dat kan ik in de kapel niet want daar is geen Lieve Heer". "Dat kan wel zijn", zei Sjef "maar Christus heeft niet gezegd, dat ge zijn voeten moet zwart branden". Tot zover het verhaaltje.

We gaan nu over een brugje over een oude beek-arm en komen bij een kleine bakstenen kapelletje van Sint Antonius van Padua (Brood der Armen). Het ijzeren sierwerk bij deze kapel is gemaakt door smid Janus van Overbeek (geboren 04-10-1858), die de vader was van o.a. Hein van Overbeek uit Hotel de Zwaan.

Ik denk nu aan de blinde Peer. Die zat vroeger op 'ne stoel dichtbij de ingang van de kapel. Den blinde Peer was de zoon van de Bossche Tonnie en Peer moest op zonne oude dag rozenhoedjes gaan zitten bidden, de ene over de andere, en maar hopen dat die vroomheid door vrijgeveigheid van omstanders beloont werd. 't Ging niet om de beloning hiernamaals, maar om het direct gewin. Zo werden er daar buiten onder een oude lindeboom wat rozenkransen afgeraffeld. "Klotjong" gooiden wel eens verspres geld een stukje van zij op de grond gelegen geopende pet vandaan. Maar hij "zag" het en raapte het bijeen.

's Avonds kwam een vrouwke hem ophalen. Die hield haar hand in de buitenzak van Peer zijn pk en dan sjokten zij tezamen weg.

Kwade tongen beweerden, dat zij naderhand nog gesignaleerd waren - met Peer zijn trekharmonika - in het café van Bert van Nette (van Heerbeek). Lollig en lustig. Ja, het ene bidden is het andere niet, maar in de kapel wordt toch veel gemeend gebeden. De muren moeten ervan doordrenkt zijn. Ik ben weer terug in de kapel en Jan en Alleman komt daar. Zo ook niet de eerste de beste, n.l. Koning Boudewijn van België was hier. Met Jan Hein van de Mortel. Miet van Sjef Alemans vertelde mij dat. Zij was de kapel aan het poetsen en had bij de ingang een dweil neergelegd. Zij veegden netjes hun voeten en verbleven in de kapel. Zij vroegen nog of er ooit een H. Mis opgedragen werd.

Zo heb ik dan beschreven, dat wij veel inspirerende plaatsen bezochten. Plekken welke ons herinneren aan meer dan het oppervlakkige van elke dag. Zo bezien zijn we allen pelgrims. Wie de tocht onderneemt komt altijd weer bemoedigd, gesterkt en eventueel getroost, thuis. En dat is toch een schone voleinding van een bedevaart.

Theo van de Loo. 5 Mei 1997

P.S. In nummer 3 van jaargang 3 schreef ik over een schilderijtje in Café-Restaurant "De Zwaan". Nu is mij bekend dat dit schilderstuk de brand van 25 juli 1995 doorstaan heeft. Het betreffende bevindt zich op het kantoor van Bierbrouwerij "De Kroon".

3. Te beevert 'n jaar of 60 geleje.

't Was ieder joar 't zelfde lieke; in 't begin van de meimônd begon ons moeder zo'n bietje ongedurig te worren.

"Allee", zin ze dan, "gô is be onze Janusoom vroagen wênneer dèttie inspant um na de kapel te gôn"? 't Was dus zo gelegen dè ons moeder nie kon fietsen, en de kapel was van achter 't Legend, wor wij wônden, wel 'ne kilometer of 10 wijd eweg; zo dur of dur omtrent. Zodoende was 't ome Janus die elk joar mi de hoogkoar, woarop enkele kinder van z'n eigen, 'n par van ons, en dan nie te vergeten ons moeder, nar de kapel voer.

"Ome, ons moeder vroeg of ge al viest wênneer we nar de kapel gôn"? vroegen we dan.

"Heel binnenkort, mèr zeg mèr dè ôrst de koar nog geverfd moet worren", was steevast 't antwoord.

't Verven van de koar hield in dè d'n binnenkant skôn rood geverfd moes worren, d'n buitenkant gruun en de karwielen zwart, mi in 't midden wer rood. Te begripen dè zoe iet tijd kostte en zo was 't dan mestal de leste Zoaterig van de mônd vur we gingen. Dan werd 't pèrd ingespannen en 'n par planken dwèrs dur de karbak geleed. Op de vurste plank, wor ome Janus en ons moeder kwoamen te zitten, werd 'ne pulling geleed mi 'n blauwgeruite sloop erum.

Ik herinner me nog goed zónne tocht.

't was gloeiend heet dieje dag, mèr ons moeder ging gekleed, zo ès dè toen hörde, mi hurre lange zwarte mantel ôn, en d'r beste witte muts op. Um 'n bietje tegen de hitte beschut te zen, nam ze 'n grote zwarte pèrepluuj mee.

"Zoo", zin ons moeder toen we ônrejen, "en nou goed stilzitten dèt pèrd nie verschiet en... hedde oewe patternoster nie vergeten"?

En zoo voeren we dan dur 't karspoor mi 'ne grote wolk stobber achter ons ôn op de kapel ôn.

Onderwegen stopte ome Janus efkens um mi z'n kniep 'n par berketakken af te snijen. Die werren in 't zoal van 't pèrd gestoken um minder last van de vliegen te hebben.

Toen we dur tôrp waren viest ons moeder durre patternoster en begon 't rozzenhuujke vur te bidden en vur we be de kapel waren ha ze 3 rozzenhuujkes ô; dus enne allinge rozzenkrans.

Toen zagen we dur 't gruun van 't hout 't wit van de kapel schiemeren. 't Perd werd ôtgespannen en kreeg watter ôt de stroom te drinken. In de kapel waar 't heel druk en we ha'n amper plats um te zitten en er werd natuurluk 't een rozzenhuujke na tander gebid. Ons lief vrouwke keek tevreeje vanaf durre troon nar al die brandende kaarsen en die bloeiende hortensia's die rontelum stonden. En zeker lösterde ze nar al die biddende miensen die ammel wè te vroagen en te vertellen ha'n.

Na 'n tedje vroegen we; "Moeder meugen we is gôn kijken wor ome Janus èn z'n pèrd gebleven zen"? We woaren onderhand echt wel ôtgebid. Ome Janus ha ondertussen buurt zat. Er waren er wel meer die mi de koar gekomen woaren; ôt Sporing, Liempd, Boxel, Beers en zelfs Bèst. Er woaren er ok zat mi de fiets, mèr de meste kwoamen toch te voet.

Te lange leste kwaam ok ons moeder ôt de kapel, en wij er op af, want we zôn toch zeker geld krijgen um nar de snoepkramen te gôn, wor de kapel rijkelijk mi was umgeven. We troffen 't; ons moeder - 'n bietje suf van 't bidden en de hitte - gaf ons ieder 'n dôbbeltje. Wel mi de vermaning er be dè we 't nie moessen verliezen of in enne keer opmoaken.

Ondertussen dè wij de kroamen af ônt streupen waren, ging ons moeder links en rechts is wè buurten.

'n Vrouw, Grarda, was mi 'n kènneke watter ôt de stroom ont scheppen. "Hurre miens", zo vertelde ze ons moeder, "ha zónne laast van 'ne breuk, en nou wô ze is proberen of waassen mi watter en de stroom nie hielp. 't Zô toch kunnen war".

't Was er skôn ón de kapel; de stroom was helder en de veugeltjes zongen van alle kanten. In 't scharhout hörde de koekoek roepen, umdèttie blij was dèttie z'n ei wer kwijt was... in andermiensen nest.

En zo was 't wer vlug tijd um op huis ôn te gôn. En kek toch is wè we gekocht ha'n: nogablokken en 'ne dropveter. Ik ha ok nog 'n meuleke gekocht. Hoe harder ge er mi liept, hoe harder dèt draaide.

En zo voeren we wer op huis ôn. Ons moeder wer onder de père-pluuj en in de plats van te bidden, kregen we te man 'n pepermuntje. Zo rond melkestijd waren we thuis. Onze vâdder ston al te wochten um te heuren hoe't gegôn was, en of 't druk was ôn de kapel en of 't er ok zoe heet was. Het leste stuk van onze halfgesmolten noga van de kapel kreeg onze vâdder nog. Ik liep nog 'n tedje mi m'n meuleke rond 't huis, net zoe lang tot 't kapot waar.

En toen we 'soavens mi z'n allen (nog ne keer) 't rozzenhuujke gebid hân en erpel en pap gegeten, gingen we vruug te bed.

Tijdvak	Datum	Pagina
Jrg. 04 1997-02	2021-03-29	9/14

L. van Hout.

4. Een bedevaart, een aparte belevenis

In 1933 was het 60 jaar geleden dat Oirschots Rijvereniging voor de eerste maal ter bedevaart toog naar Sint Gerardus in de Weebosch. Vanaf het ontstaan werd dit oord reeds door vele Oirschottenaren bezocht. Opgericht omstreeks 1907 bij de stichting van de parochie de Weebosch.

Sint Gerardus was 'n Italiaanse kloosterbroeder, die leefde begin 1700. Niet alleen het beeld van deze als heilige vereerde brengt de pelgrims naar het, zeker in vroegere tijden afgelegene, Weebosch. Het samen bidden voor elkaars noden, dwingt ook de tegenwoordige bezoeker om jaarlijks terug te keren naar deze vredige plek.

In 1933 trokken de Oirschotse ruiters voor de eerste keer, te paard, naar de Weebosch onder leiding van Hendrik Nuyens, de toenmalige voorzitter en commandant. Een tocht, die tot voor zo'n 20 jaar, bijna geheel over zandwegen ging. Vertrokken werd op zaterdag, direct na de middag. Het feest werd gevierd rond 16 oktober. Men moest rekening houden met de kortere dagen. In Vessem werd een korte rustpauze gehouden voor het drinken van de paarden. Als men Eersel gepasseerd was begon de bedevaart pas echt. Gezamenlijk werd een rozenhoedje geboden.

In de Weebosch was men ook druk doende met de ontvangst van de Oirschotse ruiters. Overal rond de boerderijen was geharkt. De potstal reeds in gereedheid gebracht. Overnacht werd op 'n centraal punt. De familie Bloks zorgde voor de inwendige mens. In de beginjaren gebakken spek, later gebraden haantjes.

paardenzegening Weebosch

Foto: N. van Cuyck

Geslapen werd op de schelft in het hooi of op de haver tussen de muizen. Meestal werd hiervan niets gemerkt. 's Zondags reeds vroeg uit de veren. Paarden voeren en dan begon om 7 uur de eerste H. Mis voor ons. Meestal werd een plek gevonden op het zangkoor. De warmte, die uit de overvolle kerk naar boven steeg was voor sommigen wel eens wat te veel. Hoe zou dat gekomen zijn? Na de mis vlug 'n enkele boterham, honger had men immers nog niet. Paarden poetsen en dan om 10 uur weer naar de kerk.

Nu meestal buiten in het processiepark. Soms was het wel koud, meestal droog. Na een muzikale rondgang, als afscheid aan de Weebosch, volgde nog de paardenzegening. Dan vlug de spullen bijeenzoeken en naar huis. Met de neus naar de eigen stal gericht was de terugreis steeds korter dan de heenreis.

Dat bij de ruiters, die met mij deze tocht meemaakten, iets is bijgebleven uit deze periode blijkt uit de jaarlijkse terugkeer naar de Weebosch. Ongetwijfeld zal ook de goede verzorging door de familie Bloks, nu reeds de 3e generatie, hieraan wel debet zijn.

Een aansporing: Maak ook eens een tochtje naar dit pelgrimsoord.

Nico van Cuyck.

5. Naar de Stille Omgang

De Stille Omgang; een bedevaart naar Amsterdam en dan nog wel in het holst van de nacht, wanneer ieder weldenkend mens zich in bed dient te bevinden. Deze bedevaart is ontstaan naar aanleiding van een mirakel dat plaatsvond ergens in de middeleeuwen. Een zeer zieke man had de laatste sacramenten ontvangen. Toen hij daarna moest overgeven ving iemand het braaksel op in een pot en gooide dat in het vuur onder de schouw. Tot verbijstering van de aanwezigen zag men in het vuur de hostie liggen welke de man ontvangen had. Het verhaal wil dat iemand toen de hostie uit het vuur genomen heeft zonder zijn handen te verbranden. Dit zag men als een teken van God en sindsdien trekken ieder jaar duizenden pelgrims in een tocht (later stille tocht) door de straten van Amsterdam, om te eindigen in een van de kerken, waar ter afsluiting een H. Mis wordt opgedragen. Daarna keert ieder weer huiswaarts.

Mijn eerste Stille Omgang maakte ik mee toen ik een jaar of zeventien was, samen met een kameraad en wel zo'n 60 mensen uit Oirschot. Nu moet ik eerlijk bekennen dat aan onze bedevaart zeker geen vrome gevoelens ten grondslag lagen. Eigenlijk was het meer uit avontuurlijk oogpunt ondernomen, daar wij met onze 17 jaren nog nooit verder geweest waren dan Wintersel kermis, en daarbij nog om 10 uur thuis moesten zijn. Bovendien liet ons tractement (lees:zakgeld) geen nachtelijke expedities toe. Dus was zo'n nachtelijke tocht naar Amsterdam een prachtige kans om het strakke regiem te ontvluchten. Zo geschiedde!

Wij, Oirschotse bedevaartgangers, kwamen bij elkaar bij de paters Montfortanen waar een korte gebedsdienst gehouden werd. Daarna ging het per fiets naar Best om daar om 10 uur op de trein naar Amsterdam te springen. Het was een extra trein, want bedevaartgangers uit de hele regio Eindhoven gingen mee. In de trein ging het er gezellig aan toe; de ouderen zaten te buurten over allerlei ernstige en minder ernstige zaken. Het jong volk over actuele zaken zoals wie er ..en waar naar "de meid ging". De treinen waren nog niet de snelheidsmonsters van nu, al moet gezegd dat die stoomtreinen al flink vaart maakten. Twee uren lang zaten we op harde banken, en in die tijd moest deze en gene natuurlijk naar het toilet. Ik herinner me nog dat een jonge agrariër, die voor de eerste keer in de trein zat, en dus ook voor de eerste keer in de trein naar de w.c. moest, terug kwam en tamelijk ongecivieliseerd declameerde: "Nondeju!, dor op 't hêske wei't de wind tegen oew kont. Ge zen een kaauw vatte".

Zo rond 12 uur kwam men in - wat ik eerst veronderstelde - donker Amsterdam aan. Donker...? Het was er net zo licht als bij ons overdag. We begonnen onze tocht....Kalverstraat...Rokin ..en nog meer van die bekende straten. Duizenden mensen .. , daar tussendoor piepende trams - die hadden we nog nooit gezien - en een volk dat er op de been was! Het leek wel of half Amsterdam nog op was. Ook stond er op bijna elke straathoek politie - steevast twee agenten - gewapend met gummistok en fluitje. We hebben zelfs gezien dat een politieman op een fluitje blies en meteen zagen we overal hollende agenten.

En.. (wat je in Oirschot in die tijd nooit zou zien) na 1 uur was er nog volop vrouwvolk op straat. Volgens onze ouders waren meisjes die na "d'n donkere" (nou ja; 10 uur) nog op straat waren, van bedenkelijke kwaliteit. (Moet je tegenwoordig zien; nu lijkt het wel andersom te zijn.) Maar toch, met tamelijk ongodsdienstige gedachten in ons achterhoofd sjokten we verder.

Al lopende kregen vele van ons op den duur problemen en dachten we te snappen waarom dit een bedevaart van mannen was. Kortom: we moesten nodig, en wel hoognodig. Als er ergens een donker plekje was, werd elke boom bezet en soms aan twee kanten. Donkere straatjes waar we het anders niet zo op hadden, stroomden nu vol bedevaartgangers. Zij aan zij stonden ze, en het moet gezegd: het Brabantse water stroomde rijkelijk en dat luchtte op.

Met soppende schoenen weer aangesloten en dan na een paar uur lopen, eindelijk de kerk.

Na een mis van zowat anderhalf uur gingen we weer naarstig op zoek naar het Centraal Station, waar onze trein zou staan. We wilden als eerste in de trein zitten, dus liepen we vast vooruit met als gevolg dat we ergens in een soort fietsenhok uitkwamen en ontdekten dat hier maar één in- en uitgang was. We waren dus als laatste in de trein. Zo rond half zeven kwamen we weer in Best en toen als de weerlicht naar huis en te bed. Sommige gelovigen gingen vanuit Best nog in Oirschot naar de kerk om te laten zien dat een slapeloze nacht hen niet deerde. Maar verschillende van hen moesten wel wakker gemaakt worden als de Mis uit was.

Later ben ik nog een paar keer met de Stille Omgang mee geweest en het moet gezegd: Het deed me toch wel iets!

J. v. Hout.

6. Van de andere kant bekeken.

Hoe dikwijls gebruiken we woorden zonder er bij na te denken wat we eigenlijk zeggen? Nooit heb ik er bij stilgestaan dat het woord bi:vert - beevert - bedevaart iets te maken heeft met de woorden bede (-bidden) en het woord varen, in de betekenis van ergens naar toegaan. Datzelfde woord varen zit nog in termen als, mi 't pèrd voaren, en in varlint. In het boek van Ernest Claes, waarin hij schrijft over zijn Vlaamse jeugd dicht bij Scherpenheuvel, gebruikt hij het woord beeweg in de plaats van bedevaart. Bedevaart; een tocht (gang) dus om te bidden. Het woord bedevaartgang(er) is dus dubbelop en zodoende fout. Bedevaarder zou beter zijn.

Ik ben nog geboren in de tijd van het Rijke Roomse leven, maar tegen de tijd dat ik tot de jaren van de bedevaarten was gekomen was het rijke er al af en was zelfs het roomse aan het wankelen. Zodoende heb ik geen echte georganiseerde bedevaarten meer meegemaakt. Natuurlijk ben ik in mijn jeugd meermalen in groepsverband naar de H. Eik geweest, maar dat roept bij mij enkel herinneringen op aan hortensia's, meulekes, snoeppapier en Sein v. Zeland. Geen godsvruchtige gedachten dus.

Op later leeftijd fietste ik jarenlang - ook in gezelschap - de eerste zondag van de mei naar de Sint Jan in Den Bosch, maar helaas, ik moet het bekennen, meer uit hang naar het sportieve dan naar het geestelijke. Jarenlang hebben enkele fietsvlaggetjes getuigd van mijn fietstochten naar Den Bosch.

En natuurlijk heb als Stratens schoolkind meermalen met de hele klas onder leiding van de juf of de meester de H. Antonius in zijn kapel met een bezoek vereerd, al weet ik niet of dit onder de noemer godsdienstles of lichamelijke oefening viel. Eén keer zelfs zijn we met de hele schoolbevolking opgetrokken naar de Antoniuskapel.

Dat was toen meester v.d. Sanden met zijn klas een drumband opgericht had, en bij gebrek aan een wereldlijke beschermheer hun eerste optreden op wilde dragen aan Antonius.

Met vliegend vaandel en slaande suiker- en meelbussen (geschooid bij de plaatselijke kruideniers) trok de drumband met aanhang op naar de kapel, die wonderlijk genoeg op slot was. Goedgelovige tongen beweren dat Antonius hoogstpersoonlijk van zijn troon is gekomen om de kapel af te sluiten tegen al dat geweld. Ik begrijp nu waarom de muren van Jericho het begeven hebben. Gelukkig voor Straten en Antonius is de drumband toenterijd maar één keer rond de kapel getrokken.

Wel heeft Antonius (beschermers van 't Stratens vee) 't toen lelijk laten liggen, want terwijl wij in vrome bevlogenheid met de drumband de kapel rondden, gaf het paard van Hanneke en Trieneke (der Kinderen) de geest.

Je merkt het wel; ik ben geen echte bedevaartganger.

Sint Antonius, beschermers tegen onder meer de pest, het "Antoniusvuur" en ziekten onder het vee, vooral varkens. Hier is hij te zien met een verminkte lepralijder aan het Antoniusvuur, uit wiens opgeheven hand vlammen slaan. Het varken, de onafscheidelijke metgezel van de heilige, komt ook nog even om het hoekje kijken.

Ik kan bedevaarten alleen bekijken vanuit een andere hoek; uit de hoek van de thuisblijvers, als onze vader, maar vooral ons moeder "op de bi:vert gingen". Van zo'n bedevaart immers plukten wij kinderen, ook de vruchten. De geestelijke vruchten konden wij natuurlijk niet waarnemen, maar wel de wereldse. Want behalve het opwindende van een dag zonder vader of moeder te zijn, was voor ons de vraag: "Wat brengen ze voor ons mee?"

Elk jaar, begin september, ging ons moeder naar "Nicolaas van Tolentijn" in Eindhoven, beschermers tegen veeziekten. Ik meen vooral tegen de gevreesde mond- en klauwzeer. Een buil knoerharde broodjes was de zichtbare bescherming tegen die ziekten. Onder het motto: "Wat goed is voor de koeien, zal wel niet slecht zijn voor jullie", mochten wij eerst een greep doen in de zak broodjes. Dat was geen onverdeeld genoeg voor onze kaken, maar ik moet zeggen: "Nooit hebben wij enige veeziekte opgelopen. Wel hebben we allemaal aan een kunstgebit gemoeten"

Een andere bi:vert waar ons moeder regelmatig naar toe ging was Kevelaar. Dat was naar onze mening zowat een wereldreis, want ons moeder bleef een hele lange dag weg. Waarschijnlijk haar jaarlijkse vrije dag zonder de kinderen.

Uit Kevelaar kwamen de souvenirs, zoals prentjes, medailles, miniMariabeeldjes en achter rood micaglas enz. enz. En ooit, wel 40 jaar geleden, kreeg ik een klein zilver(kleurig) sieradendoosje. Zo klein dat er amper een ring in paste. Toch heb ik dat doosje bewaard als een dierbaar kleinood.

In het voorjaar werd door ons moeder Spoordonk bezocht, waar de H. Bernadette vereerd werd. In mijn herinnering viel dit in de Paasvakantie. Omdat wij dan vakantie hadden en Spoordonk gemakkelijk met de fiets te doen was, mocht meestal een van de kinderen mee. Behalve het feit dat Bernadette ons wellicht beschermd heeft tegen ziekten aan luchtwegen, bracht ze ons indirect in ieder geval versnapering in de vorm van koekjes of snoepjes. De plaatselijke kruidenier en de parochie zal er ook wel hij gevaren zijn.

Sint Antonius, beschermer tegen onder meer de pest, het "Antoniusvuur" en ziekten onder het vee, vooral varkens.

Hier is hij te zien met een verminkte lepralijder aan het Antoniusvuur, uit wiens opgeheven hand vlammen slaan. Het varken, de onafscheidelijke metgezel van de heilige, komt ook nog even om het hoekje kijken.

Onze vader was meer mertganger dan bedevaartganger (de voordelen voor ons, kinderen, waren hetzelfde) toch nam hij ook enige bedevaarten voor zijn rekening. Vroeger moet hij regelmatig naar Son op bedevaart zijn geweest, waar de H.Cornelis aangeropen werd als beschermer tegen kinderziekten; vooral stuipen en vallende ziekte. Als vader van 11 kinderen loonde het beslist om naar Son te fietsen. De H. Cornelis zal niet meer verlangd hebben dan 1 of 2 kaarsen, en daar zal dokter Burgering geen genoeg mee genomen hebben.

Verder was hij de man van de Stille Omgang in maart. Wij merkten daar weinig van omdat wij dan slapen.

Ook Beauraing bezocht hij enkele keren. Een oord en een woord dat wij niet thuis konden brengen omdat het niet Nederlands klonk en ook niet Oirschots.

Het toppunt van bedevaartsdrijf in ons gezin viel echter toen binnen een jaar tijd ons moeder de grote reis naar Lourdes waagde, gevolgd door onze vader en tot slot ook nog door mijn oudste broer. En wij hoorden hun verhalen en zagen hun souvenirs. En nu zijn al die fotoboekjes, prentjes, medailles, beeldjes, 'n enkele rozenkrans enz. nostalgische getuigen van toen onze ouders op bi:vert gingen.

Cl. v. Esch.